

UN MONUMENT MEGALÍTICH

A tot y esser conegut son nom; malgrat las visitas, que deu rebrer en lo temps de la pela per part dels que van en busca de rusquers; per més que hi puji algú de tant en tant mogut per aficions cinegéticas, Romanyá queda encara bastant ignorat baix lo punt de vista del excursionisme y es llástima que aixís siga quan te condicions que 'l fan apreciable en ben variats sentits. Los boscos, que ja rodejan la Font-Picant, van extenentse costa amunt, embolcallant ab son mantell totas las estribacions de la montanya y comunicant severitat al paisatge ab lo fullám vert-negrench dels suros. Quan després d' anar bon rato per curriols de regular pendent y tenint devant un horisont circunscrit s' arriba, per fí, al poble, llavors pot rabejarse la vista en un quadro inmens, del que la Costa d' en Alou, hont blanquejan los desmonts y terraplens del ferrocarril, ne forma 'l primer terme, desenrollantse en lo segon la plana, en que, entre molts pobles y vehinats, s' hi oviran Cassá y Llagostera y que sols limita á considerable distancia un cercle de montanyas, d' hont sobressurt la silueta gegantina del Motseny. Lo poble consta d' unas pocas casas al voltant de la rectoría y adossada á aquesta, corresponent al

centre d' aquell conjunt senzill, s' hi aixeca la diminuta iglesia, precedida del cementiri y coronada per un cloquer de grisencas pedras, hont s' enfila l' eura, eixa *amiga fidel de las ruinas*, á las que *dona l' abrigall del seu amor*.

Y si poch's son los que admiran ó han admirat la Naturalesa desde aquells cims, menys son encara los que hi han reparat las petjadas de la Historia, la poesia dels recorts.

Opina 'l senyor Pella, en un treball que acompanya á l' obra, que tot ampurdanés deuría coneixer, que 's fa convenient l' estudi de la Historia per comarcas. Aplicant parescuts arguments y limitant la feyna del investigador á una sola població, se mouria llavors l' activitat d' aquest per un camp estret, mes que no sería obstacle pera que l' amor á las cosas que més d' aprop se veuhen y que cada dia 's tocan, portés lo fill del lloch historiát á descobriments, que per la major universalitat del treball no lograría obtenir l' historiador de la comarca y que serían no obstant materials preciosos que son talent no podria rebutjar. Se posaría l' amor patri á contribució de la Historia y es en aquest concepte que resultaría, á mon entendre, curiosíssima la monografia, en que una má perita descrigués las vicissituts passadas en lo recó patri de Romanyá y que 's revelan á primera vista á qualsevol persona de mitjans coneixements ab sols considerar las reliquias, que de llunyanas y distintas centurias arreu se veuhen. Casi bé tot lo que resta es fragmentari, mes no deixaría per aixó d' imposarse á la inteligencia del arqueólech y á la imaginació de tots los que 's complaughen en reconstituir passadas épocas. La tradició oral, los papers particulars de cada propietari y l' arxiu del Rector donarían fé de la relativa antiguetat, aixís dels masos d' aquella afrau, com de la existencia de casas aplegadas al entorn de la Parroquia. Ab la historia del monastir de Sant Feliu, tan lligada ab tota la comarca que 'l rodeja y que en gran part senyorejaba, no sols se remontaría l' origen de Romanyá á través dels temps mitjevals, sino que 's demostraria ja palpablement sa existencia en la segona meytat del segle desé y 'ls documents escrits, que pera tal asserció podrian aduhirse, anirían confirmats per la capella y son campanar, document de pedra, que ab caràcters románichs, posaria sens dubte la faixa de la seva erecció en época bastant anterior á la dotzava centuria de nostra era. Una lápida gótica empotrada

en la paret exterior de l'iglesia procuraria ensempls més d'un dato curiós y serviria de punt de sortida pera profitosas investigacions. Y ¡quí sab, si ab deduccions històricas y ab excavacions fetas ab ordre se veuria á la mateixa actual capella, descansant sobre construccions de la dominació romana! No es tant fora de lloch semblant hipòtessis, ja que hi ha qui descubrí no fa molt temps fragments de vidrieria y cerámica enterrats junt á cadàvers de remota época; existeixen, además, monedas, que no donan lloch á dubte sobre la seva procedencia y la consideració d'ellas y d'alguna altra troballa, aixís com l'estudi de la táctica militar de Roma, que podria jutjar aquella una posició estratègica, unit tot ab la presencia de molts pedras talladas y disposadas en forma de muralla, en punts hont ni las necessitats del conreu, ni las costums de la encontrada ho justifican, potser posarian, ab l'ajuda de la filología ó de l'etimologia, la naixensa de Romanyá (*Romanyano*, com diu la lápida de l'iglesia) en un *oppidum* romá ó siga, en un dels molts tentàculs ab que desde 'l Tiber se mantenia tributari d'un sol amo tot lo mon conegut.

Mes tampoch aquí s'aturaria l'afany d'escorcollar, sino que anant contra la corrent del temps y atravessant llarchs períodos, dels que, sens dubte, res podria escatir, que al present tema fes referencia, acabaria per perdrers ó divagar en las fantásticas nebulositats de la época prehistòrica. L'estudi de la Prehistoria no está sens antecedents en aquesta comarca: á pochs passos de Romanyá hi ha Vallvenera ab *sa Pedra-Aguda*; bastant més lluny, pero en altra direcció seguint l'altura de las Gabarras, se trova lo *Cementiri dels Juheus* á Sant Cebriá de Lladó y la *Pedra Dreta* á Sant Sadurní y en las montanyas que dominan Solius, son ja més coneguts lo *Plà de Vidre* y *Pedralta*, objectes tots que ha citat ab erudició l'Historiador del Ampurdá. Ben pochs, no obstant, son encara los que tenen noticia de la troballa feta no hi ha molt en la propietat del senyor Cama, consistent en un monument megalítich, bastant més important que 'ls anomenats y completament ignorat fins avuy, puig si bé en la rodalia coneixia tothom la *Barraca d'en Dayna*, ningú s'hi havia fixat ab l'atenció que 's mereix. La tradició, la llegenda y la superstició no s'havían complagut, com tantas voltas succeheix, en adornar ab son mágich prestigi aquellas pedras y oblidadas, lluny dels camins

tranzitats, lo mateix que 'l restant pedregám de la montanya, no 's fa estrany si ningú 'n resava y si 'l folk-lorisme deixava d'esser aquí lo precursor de l' arqueologia.

Sortint del poble per un camí que tira aproximadament vers sol-ixent, passant proper d' un arbre colossal (1), després d' un quart de caminar per aquelles altures, s' arriba á la part més elevada d' una ondulació del terreno, hont los suros deixan veurer entre sas brancaes la costa llunyana de Palamós. Lo bosch s' extén allá per una petita explanada y en la part Nort de la mateixa, desafiant las dotzenas de segles, que sobre d' ellas pesan, se destacan dretas unas y tombadas altrás las pedras del vetust monument. Constituían aquest una série de llosas planas, de regular superficie, disposadas en cercle é immediatas l' una á l' altra, no deixant entre ellas solució de continuïtat, sino en la part, que mira al SE. Lo cercle aixís format mediá un radi de $5\frac{1}{4}$ m. y en la obertura mentada comensava un camí cubert, que seguint la direcció d' un diámetre, penetrava fins més enllá del centre, fins á assolir la llargada de $6\frac{1}{2}$ m. Quedava tancat lo corredor en son final per un sol bloch de 2 m. d' amplada, originanthi una cambra, qual superficie passava d' un metre quadrat. Las vuyt pedras per banda, que tenia eixa galería, totas se veuen encara més ó menys apartadas de la posició vertical y trencada per la meytat una d' ellas. No succeheix igual ab las que, fent de sostre, guardavan posició horisontal á sobre de las primeras. D' ellas ne quedan no més que dos, per cert, de las més grossas y entre las que jauhen per terra, es fácil endevinar, al menys en una, la part que li havia correspost en lo conjunt.

Sembla avuy ja provat, un cop abandonadas las teorías que 'ls consagravan á usos purament hícrátichs, que molts dólmens y altres monuments megalítichs estavan completament cuberts de terra. Si bé no es probable que aixó puga assegurar-se en tots los estudiats, constituheix, no obstant, una suposició més llógica, tractantse, com se tracta, de cambras sepulcrales y 'l monument de Romanyá potser resulta un ar-

(1) Aqueix suro, que per sas dimensions y ufana es potser únich en la comarca, fa recordar la freixa colossal de las sagas escandinavas. Segons tradició, hi ha 150 anys que era igual que ara. Mideix en sa copa un diámetre aproximat de 20 metres y de 2 m. en la soca llevant, quan lo pelan, unas dotze dotzenas de *pannas*. Ell es lo rey de la encontrada y símbol ensemps de la seva industria.

gument en favor de tal teoria. En primer lloch, l'interior del recinte circular es plé de terra; arriba aquesta en alguns punts no molt lluny de la part superior de las pedras dretas y forma un pis sensiblement més alt que 'l terreny exterior. Si s'observa, ademés, que la explanada en que 'l monument se troba es una mica més elevada en la proximitat del mateix y si s'observa per últim que dels còdols que forman cercle no n'hi ha un sol que estiga inclinat vers dintre, pero sí tots en lo sentit de dintre á fora, sembla casi natural la consecuencia de que aqueixos còdols complían l'ofici de sostenir molta més terra de la que avuy sostenen y que sols lo pes d'aquella ha sigut causa de que adoptessen la llur actual posició. Lo temps y la intemperie poden molt bé haver desfet y escampat lo montícul. Devant de semblants reflexions sens dubte no seria aventurat considerar lo monument de Romanyá com una de las varietats de lo que s'anomena *túmulus*.

Los objectes, que per ara te trobats lo cuydadós propietari del monument, consisteixen principalment en ossos més ó menys carbonisats, en varis fragments de terrissa y en alguna eyna de pedra. ¿Son aquestos datos suficients pera que puga l'arqueólech fixar época? La tasca es més que difícil y sens pretenir empèndrerla, pero admetent los períodos ab que s'ha volgut dividir, més ó menys vagament, la prehistoria y que més que etapas cronològiques, marcan graus de progrés, pot saltarse ab tota seguretat per sobre de la época paleolítica y penetrar ben avant en la neolítica. Aixís ho demostra un fragment de sílex de color negrench, polit ab esmero y presentant en los costats de la seva llargada un tall perfectament definit y trevallat. Tenint present que continuava las sevas evolucions la indústria de la pedra, una volta ja en us los metalls, es probable que l'arqueólech experimentat descobrís, en aquest fragment, un exemplar coetani dels primers instruments de bronze; mes pera 'ls que essent més llechs en l'assumpto no podem endinsarnos en pregondas disquisicions, un informe tros d'aquesta materia, qual prístina forma es impossible endevinar, ve á apartarnos tota clase de dificultats. Ademés, la cremació dels cadàvers, que sembla haver estat costúm ó rito durant la edat del bronze, ve també confirmada á Romanyá per varios ossos carbonisats y calcinats que del interior del monument s'extrauen.

Los fragments cerámichs potser donarían lloch á més dubtes, puig mentres se 'n troban de fabricats ab terra grollera, plena de granets de sorra y mal cuyta, n' hi ha també un que altre de color uniforme, de gruixaria igual y ab petites ranuras paralelas, que posan en evidencia l' acció del torn. De tots modos cap dintre lo possible que existissin ó 's fabriquessen los primers, en la época, quel major avens marcan los segons.

Posteriorment s' han descobert, segons notícias, unas puntas de fletxa, que no deixarán d' estar en armonía ab l' altre tros de sílex. Potser se farán encara altras troballas, gracias al zel del propietari, qui va obrint ab conciencia una excavació, pero bastan y sobran las fetas y 's basta y sobra 'l monument tot sol pera revestir una importancia, que no tenen, á bon segur, la major part dels prehistórichs á Catalunya existents; que 'l fa digne de la visita de las societats y particulars que per la historia de la terra s' interessan y que deu excitar lo talent d' algú arqueólech pera estudiarlo científica y extensament.

Es d' esperar que aixís siga y que 'm cápiga la honra d' haver estat un dels primers en donarlo á conèixer.

AGUSTÍ CASAS.

LA ETERNA POESÍA

SONET PREMIAT EN LO CERTÁMEN LITERARI ÚLTIMAMENT CELEBRAT
PER LO «FOMENT CATALÁ» DE SANS.

¡La llum es font de vida! Ab la ratxada
del sol, germina 'l grá y lo fruyt madura;
y l' estrella brillant es la segura
guía dels nautas, en lo cel clavada.

¡Bella es la llum! Encisa al trench d' aubada,
las flors fá esponsellar en la planura,
l' ona argenta al venir la nit obscura
y adorna 'l firmament ab l' estelada.

De la Creació la primordial essencia,
aparegué en lo mon lo primer día,
eterna essent per divinal sentencia;

que apar que Deu digué al dir «la llum sía:»
«Mentres que hi hagi llum, hi haurá existencia.»
Y mentres que hi hagi llum, hi haurá Poesía.

CONRAT ROURE

LO SENYOR BISBE

DEDICADA Á MON DISTINGIT AMICH DON ANTONI SUÑOL.

A Sant Feliu del Pinyó
qu' es á la vora de Caldas
s' hi trovan tots animats
perque están de gran festassa.

La visita Pastoral
del senyor Bisbe s' atansa
y per rébrel dignament
tothom ansiós se prepara.

Com qu' es fill de Sant Feliu
molts més l' esperan ab ánsia,
sobretot que ja es vellet,
sobretot qu' es fill de casa.

Los obrers van tots mudats,
lo senyor Rector fá planta,
y escoltan ab regositx
lo repich de las campanas.

¡Quína festa que hi haurá!
Hi haurá professó, balladas
y als pobres dels encontorns
no 'ls hi mancará recapté.

L' arcalde, qu' es previsor,
vol conduhirho tot ab trassa
y ordena que 'ls sometents
vagin á esperar-se á Caldas.

Que esperin al Sant Pastor,
que d' honor li fassin guardia
y que ab molt de mirament
sí convé li fassin salvas.

Lo sol de Juny pica fort
y 'l sometent esperantse
fá tres horas que s' está
per ferli honrosa arribada.

Passan dugas horas més
y 'l sol no pica, que abrasa;
ja 'l somatent aburrit
s' estranya de la tardansa.

Passan dugas horas més
y al lluny afanyosos guaytan;
passan dugas horas més
y 'ls somatens ja s' esclaman.

Quan llambregan lo camí
veuhén dos frares que passen
caminant á peu descals,
ab l' alforja al coll trabada.

Ab lo gayato á la má,
ab las robas amaradas,
bruts de pols y de suor
fins mirarlos fa basarda.

Un somatent jovenet
Ja 'ls hi pregunta:

—Bons frares,
¿no hauríau pas vist passar
una carrossa daurada,

una carrossa molt gran
per dotze mulas tirada,
ab lo senyor Bisbe dins
per portarlo cap á Caldas?

—No fill meu, no l' hem vist pas,
diu lo frare sens pararse;
jo só 'l Bisbe... y vaig corrents
que á Sant Feliu passen ánsia.

J. BLANCH Y ROMANÍ

LA HERMITA DEL REMEY

Com blanch colom que fadigat reposa
al cim d' un puig cobert d' arbres y hervey,
aprop de La Bisbal s' hi ovira hermosa
la hermita del Remy.

Apar una atalaya allí posada
per vetllar al brau poble catalá,
mantenint en tot temps la fe sagrada,
d' eix tros del Empordá.

La viola, sempre humil, sos murs incensa;
los aucellets li adressan llurs cansóns;
li fá de cobricel la volta inmensa
hont s' hi perden los mons.

Y tot es bell y gran á l' ombra seva:
los pobles y masías del entorn;
l' ayre que brunz per la buydor sens treva;
l' auba, la nit y 'l jorn.

Desd' aquell lloch s' ovira una cadena
de monts que á la planúria van cenyint
y se véu del Rissech la humida arena
als raigs del sol lluhint.

Com cinta ample d' argent, la carretera
se destaca entre franjas de verdor
y se sent un perfum de primavera
que atrau y encisa al cor.

D' allá 's veu al pagés ab barretina
enllustint de la terra lo conréu
y convida á resar l' ombra divina
d' una sencilla creu.

¡Oh Verge del Remey! de nostra terra
us venera de cor la bona gent;
que aquí, desde lo plá fins á la serra,
tothom vostre amor sent.

Miráu, sinó, 'is presents que vé á oferirvos
quí s' hage vist á vora d' un perill
y la mare que acut á benchirvos
perque heu curat son fill.

Sou la estela d' amor y d' esperansa;
lo alé que purifica ab son dols bés;
per xó us aixeca un himne d' alabansa
lo poble ampurdanés.

Per xó gosa 'l jovent, nostra sardana
á l' ombra de la hermita fent rodar
y fins ab sos bramuls la tramontana
per Vos sembla resar!

FRANCESCH MARULL

POESIA VALENCIANA

HOMENATJE Á LA REINA DE LA FESTA DELS JOCHS FLORALS CELEBRATS PEL «RAT-PENAT» EN 1894, LA SENYORETA DONYA EMILIA FONTANALS.

Volguera jo dels àngels la veu armoniosa,
de *March* y de *Gil Polo* la sacra inspiració,
del gran *Ferrer* volguera la llengua poderosa,
aquella que portava als cors la convicció.

Dels aucellets de l' horta les gales engicerés,
lo grat remor dels arbres, quan jua ab ells lo vent,
les notes misterioses, suaus y falagueres,
que naixen d' entre l' aigua á impuls de sa corrent.

De lo Parnás volguera ab les ales del geni,
muntar á la empinada, inaccessible cum:
volguera de les muses atesorar l' ingeni
y que en mon seny brillara de lo saber la llum.

Volguera que dels llabis la dolça poesia
brollara aixís com brolla la mel de rich panal,
y en inspirades cobles cantara joh reina mía!
tes perfeccions ingénites, ta gracia sens igual.

Volguera que mes troves, d' encant y vida plenes,
com música divina rebliren ton ouit,
mes, ¡ay! ma pobra llira la escoltarás apenes,
que 'l om no pot donarme flairor, ni flor, ni fruit.

Les prendes que atesores no son pera cantades
per lo darrer poeta de tan brillant estol
com te segueix; ¡Regina! les ales tinch tallades,
y encara que m' esforce, no puch mampendre 'l vol.

Jo sent de ta mirada la mágica influencia,
com sent la flor la gota que cau de la rosá;
de tes virtuts aspire la delicada essencia;
mes no puch espresarte lo qu' en mon cor ni há.

¡Mon cor! ahon retratada dende aquell jorn quedares
en que 'l premiat poeta per reina t' elegí;
dende aquell jorn que, plena de magestat, muntares,
á la real cadira del trono llemosí.

Llavors me paregueres ensomni de ventura;
estrela qu' en la fosca nos dona clara llum:
llavors resplandeixía ton ánima, tan pura
com la gentil gardenia d' ubriacador perfum.

Les flors de les magranes, juant ab les roselles
posaren en ta cara lo roborós carmí,
y tes transparents galtes se feren mes vermelles
que la pintada rosa que duyes junt al sí.

Tos ulls espurnejaven; ta imatge peregrina
semblava embolcallada per llum de clar estel:
y més que creatura, semblaves ¡oh, Regina!
un angel que á la terra baixara dende 'l cel.

Ab emoció aplaudía la cort que 't rodejava:
de admiració paraules se ouien á un sol crit:
mentres que jo, á una vora, callat te contemplava
mon ánima sospesa, sospés mon esperit.

Rebliren ma memoria recorts de melangia:
mancava entre nosaltres aquell dols trovador (1)
qu' en engiceres cobles de mágica armonía
á les regines nostres doná son cant millor.

Novell jo en estes lluytes, en que 'l saber batalla.
lo pit ple d' entusiasme, ta imatge per escut,
y osat com el que ignora, escale la muralla
ahon me voré, sens dubte, per l' enemich vensut.

Si tal disort plorara, si derrotat caiguera,
que fon en ta lloansa ¡Regina! tin present:
mon cor rendit ho implora, y confiat espera
que perdones piatosa lo meu atreviment.

Vasall soch de ton reyne, te dech pleyt homenaje,
que te rendixch, senyora, del fons de lo meu cor;
mes si te fera nosa mon pobre y tosch llenguage,
no oblides que se inspira en *Patria, Fe y Amor*.

ANTONI PALANCA

(1) Lo malograt poeta don Víctor Iranzo.

HIVERN

I

Los arbres son sechs; lo vent ab sa furia ha arrancat las fullas fentlas rodolar d'un lloch al altre, follas com una mala conciencia. Lo gel ha cubert ab son mantell blanch tots los bachs, com si volgués fer relluhir los llochs ahont lo sol no pot penetrar, buscant tal volta en sa irradiació una nova llum que infundeixi alguna alegría á sas tristas ombas; un fret glacial fa corre ab desusat pas als pochs tranzitants que la necessitat obliga á sortir de casa y 'ls que no 'n tenen cap necessitat s'están á la llar del foch buscant una reacció per son enfredolit cos. Nosaltres, á pesar del fret, sortírem de casa, si be un bon xiquet abrigats per no pescar una pulmonía, y 'ns trasladárem incontinent á un lloch ahont lo cor s'hi reacciona acostantse al poderós foco de la conformitat cristiana.

II

En un quart pis d' un dels carrers més solitaris, y per lo mateix motiu tristos de la ciutat, hi habitavan un pare y una filla reduhits á la més gran pobresa. Ell feya ja alguns anys que estava impossibilitat ó tulit, no quedantli en aquest mon altre consol y sosteniment que una preciosa noya de vint anys que, á més de guanyar la vida per abdós, cuydava ab religiós y filial carinyo al autor de sos dias. Ningú més felís que aquets dos mortals, que, portant una existencia ignorada pero tranquila, s' aymavan fins al extrém de no poder prescindir l' un del altre; res més edificant que aquesta curta familia que 's passava las vetlladas pregant per l' ánima de la María, la que en vida havia sigut mare de la Tereseta y esposa d' en Pau. Moltes vegadas, acabat lo Rosari, en Pau explicava algun trosset de sa vida, per cert molt atzarosa, y ab la qual la Tereseta podia apreciar que son bon pare havia tingut sempre gran temor de Deu y una conformitat á tota prova. ¿Quín dupte queda que, no sentint la Tereseta altra doctrina, havia adquirit també gran dosis de paciència y resignació que bé necessitava per fer y resistir tots los treballs que passavan en aquest mon?

A pesar de lo just que venia 'l jornal d' ella, feya cara á totas las necessitats de la casa y encara 'l poch temps que lliurement podia disfrutar l' empleava en lo que 's diu tenir las cosas ab ordre, deixant veure gran netedat per tot arreu. Alguns anys visqueren, si be pobres, contents en Pau y sa filla Tereseta ab aquest carinyo que contribuheix á estrenyer la comuna desgracia que sobre ells dos havia caygut ab l' acon-teixement de la mort de la María, mort que, si be va deixar mal ferit lo cor d' en Pau, més mal ferit deixá encara 'l de sa filla, que havia fet esforços sobrenaturals per soportar las necessitats cada dia més grossas á fi de que no faltés res de lo més necessari á sa mare durant la malaltia. Aixís es que l' afa-dich y la tristesa minaren per graus y socavaren aquella exis-

tencia que cada dia 's feya més necessaria per son pobre pare, que, sens valiment en sos adormits membres, no tenia altre puntal que la Tereseta, representant aquesta la lleugera joventut guiada per la cansada experiencia. Quin cuadro més edificant!... Y quant necessari es que la vella experiencia, aquesta ciencia del temps; coronada ab *llorers* de cabells blanchs dongui la má á la incauta y ajogassada jovenesa, perque en sos desvaris no cayga en los paranyes d' aquest mon! .

Lo pobre Pau, al veure la decadencia física de sa filla, no podia menys d' implorar á Deu que desviés de sa testa 'l tremendo desenllás que pressentia; pero en totas sas súplicas lo final era 'l sagell ab que lacrava la correspondencia de sa virtut: «fassis, Senyor, la vostra voluntat»; paraulas que demostran d' una manera irrecusable, ditas del fons del cor, la gran resignació que en Pau tenia per totas las cosas que venian de Deu; y, com més tristes eran, més valor recullia per sopor-tarlas, pensant que aixís tenian més mérit y obrían la dres-sera del camí del cel. Pero Deu, en sos inexcrutables designis, tenia decretat que 'l pobre vell passés per totas las esferas de perfecció á fi de conferirli un grau més gran de santedat; grau que no alcansan més que 'ls que han donat provas d' una fe depurada y d' un cor trempat en la escola de la desgracia.

III

Entrém, donchs, resoltament á dins, y contemplém per un moment lo cuadro que entre las quatre parets d' aquell pis se desenrotlla.

La Tereseta jau en un mal catre, víctima d' una d' aqueixas malalties de pit tan terribles que 'n diuhem tisis. A pesar de las tremendas peijadas que dita malaltia ha deixat en son rostre, conserva encara 'ls punts més culminants de la hermosura que tenia en la plenitut de sa vida; sos ulls, negres y expressius, se fixan de tant en tant en son pare, que seu in-móvil al costat del llit ab los ulls baixos y com resant una

oració que sens duple recullen los ángels com flayrós encens per pujarlo fins al trono del Suprem Metje, l' únich que pot tornar la vida á aquella criatura. Los sospirs que de tant en tant llenza la Tereseta fan alzar la vista al pobre vell, que ab un carinyo incomparable diu:

—Qué tens, filla meva? qué tens?

—Res, pare; pero quan vos veig tan trist també m' entristeixo. Vos haveu plorat! No ploreu, no; perque Deu de segur que no voldrá que 'm mori; no voldrá que us quedeu sol en aquest mon sens ningú que us endolsi aquesta vida que en tanta soletat sería pesada. Animeuvos, pare; vindrá ara la primavera y, si á Deu plau, me posaré bona, y tornaré á treballar y á cantar aquellas cansonetas que tant me deya que us agradavan y, en cambi, vos m' explicareu totes aquellas trifugas que passareu en vostra joventut y tornaré 'l sol á sortir bonich y cofoy pera nosaltres, venint á disfrutar també de nostra alegría.

—Ay, Tereseta! prou t' esforsas en donar á ton pare algun consol, quan ets tu qui més los necessitas! Sols Deu pot dir qué será de nosaltres; potser vol que passém en vida aquest purgatori pera purificar la nostra ánima de las moltas faltas que havém comés... Alabat sia Deu!

Y 'l pobre Pau tornava á baixar la vista, continuant la trencada oració.

.....

Aquella mateixa nit rendía la Tereseta son esperit á Deu, contenta y resignada perque tal era la voluntat del Senyor. Son pare, per un d' aqueixos motius inexplicables que be podria ésser efecte del molt carinyo que 's professavan, á pesar d' estar impossibilitat, lo trobaren ab lo rostre sobre 'ls llavis de la Tereseta, pero, al anar á separarlo, estava mort. Tal volta al sortir l' ánima del cos de la filla arrastrá en son pas á la del pare per volar juntas á la gloria que Deu los destinava.

Aquellas duas vidas no podían separarse; vivían tant l'una per l' altra que semblava que havían contret una especie de ilas que la mort no bastá á separar.

I V

La mort de la María havia assecat l'arbre del cor d'en Pau, y la mort de la Tereseta era la ventada d'hivern que li arrencava l'última fulla.

J. PRATDESABA Y PORTABELLA

MON PALAU

ACCÉSIT Á LA «FLOR NATURAL» EN LO CERTÁMEN LITERARI DEL
«ATENEO IGUALADÍ DE LA CLASSE OBRERA» DE 1893.

Com un colom que en clara aygua s'abeura
tinch ma caseta blanca vora 'l riu;
en lo mur elevat s'hi enfila l'eura
y en la teulada 'ls aucellets fan niu.

Vora 'l portal hi ha 'l pou d'aygua glassada
que las ardors del temps trau á l'estiu,
y á son redós, la llar arreu fumada
que espanta 'l fret d'hivern ab son caliu.

En lo celler que sota terra 's troba
tinch vins de ma cullita en abundó,
vora 'ls novells de la cullita nova
hi ha 'l més vell en *la bota del recó*.

Baix lo teulat l'ample graner te estada
al pes cruixint de la cullita anyal;
de gallinas y galls, llarga bandada
se passejan rumbosos pel corral.

Al cim de mon casal, la xemaneya
al ayre escampa son torrent de fum,
com fosch plomall d' ayrós capell, voleya
y 's desfá avergonyit, vegent la llum.

Encar que pobre ma caseta aymada,
jo sempre l' anomeno *mon palau*,
y vuy que de mos nets la brivallada
la coneguín ab nom que tant me plau.

No tinch en ell, cap joya primorosa
ni retaule que sia una obra d' art;
la imatge de la Verge, mitj borrosa
la joya més preuhada es de ma llar.

De ma noblesa la millor senyera
tinch plantada al portal; ne son dos rams
de llorer benehit y d' olivera
que 'm guardan sempre del furor dels llamps.

Cantars dels rossinyols y las alosas,
lo bel dels anyellets de mon corral,
lo mormolar de l' aygua en las resclosas...
armoniosas ne fan ma *marxa real*.

Es mon códich de lleys los concells sabís
que ensenya 'l vell *Fra-Anselm* que jo he après,
llegat de gran valor es dels meus avis
encara mal folrat y tot com es.

Son mos regnes los boscos y praderas
y las hortas de fruyts de suau dolsor
las vinyas y los camps, d' espigas veras...
¡clapats inmensos d' esmeralda y d' or!

Dos centinellas tinch que nit y dia
guardan ma casa, son dos roures vells
y encar recordo que á son peu solía
lo pare de mon pare, darm' concells.

Exércit tinch nombrós, es ma nissaga
de fills y fillas, masovers y nets,
cap d' ells está tan sols una hora en vaga,
ellas filant y ells conreuhant esplets.

Las armas que jo tinch son més gastadas
que 'l vencedor coltell vermell de sanch,
penyoras del treball son las aradas
y 'ls cávechs y magalls tots bruts de fanch.

No envejo las dels richs dolsas begudas
ni de sos vasos d' or la lluentó,
que lo such de mas vinyas expremudas
m' estimo més, begut ab lo porró.

D' or ni plata jamay lo cor sedeja
puig al home ambiciós tornar-lo fá;
l' or que tinch jo, la espiga es que grògueja;
la plata mos cabells, que 'l temps nevá.

Ni envejo en sent cap-vespre lo desvari
ab que corren los richs á los plahers,
y resém aquella hora 'l Sant Rosari
vora 'l foch tots, nets, fills y masovers.

Y d' eix *palau* só 'l rey, rey sens boato,
y son los meus vassalls los meus companys:
es mon ceptre millor, lo meu gayato
que m' ajuda á portar lo pes dels anys.

No es mon mantell real de pell d' arminyo
ni folrat n' es tampoch de rica seda;
es mon gambeto vell, que ab gran carinyo
en mas espatllas duch, si 'l temps refreda.

Ma corona, la musca barretina
que he dut tota ma vida sobre 'l front,
y 'l trono que aymo com dels ulls la nina
lo venerat, lo patriarcal escond!

LLUÍS TINTORÉ Y MERCADER

LO TESTAMENT DEL CAVALLER

De les terres del morisme
ja 'n tornava 'l cavaller
cavalcant un cavall negre
que en el front hi te un estel.

Se 'n venía ple de nafres,
tot atupat lo cabell:
l' escuder que du sa llança
mena 'l cavall del cabrest.

Just á trench d' auba arribaven
á la porta d' un convent;
lo prior surt á la clastra:
—Deu vos guard, bon cavaller.—

Lo bon missatge li conta
lo malfat del senyor seu,
y n' hi 'n demana posada
per son senyor y per ell.

Al cavaller ja 'l se 'n duhen
á la cel·la quatre llechs;
mena 'l cavall á l' estable
l' escolá que era present.

Un poch abans d' hora baixa
combregan al cavaller,
y li portan los sancts olis
al eixir lo primé' estel.

Quan son les dotze tocases
lo malalt alsa la veu,
que demana á tota pressa
á n' el prior del convent.

—Assentáuvos á la taula,
y preníu ploma y tinter,
que ha arribat ma darrer' hora,
y vull dictar testament:

«Cantareu demá un ofici,
ofici de cors present,
y resareu quatre *salves*
y un *parenostre* 'm direu.

»Rebreu per ço 'l cavall negre
que roman sens cavaller:
jo 'l vos deix pera que molga
á n' el molí del convent.

»Trenta lliures que portava,
tot en moneda de rey,
per lo be que va servirme
les deix á mon escuder.

»Deix l' espasa ab la corretja
al gloriós Sanct Miquel:
deix á l' altar de Sanct Jordi
la llança y l' escut d' acer.

»Deix lo meu cos á l' Esglesia,
y á la Patria mon castell;
deix mon cor á l' Amor mía,
deix la meu' ánima á Deu.»—

Lo prior ja li presenta
lo plegamí que está llest:
lo cavaller pren la ploma,
y abaix hi signa una creu.

Així que sent les campanes
esclata en plor l' escuder,
y el cavall á dins l' estable
eguina molt tristament.

RAMON PICÓ Y CAMPAMAR

HERMITANS Y AUCELLS

Montanyas de Montserrat
¡be 'n teniu de cantadissa!
Milers de pintats aucells
de bon maí ja refilan
y quan la campana don
lo toch de l' Ave Maria,
entre mitj del espessor
saludan á la Regina
que per son trono escullí
eixa serra benchida.
Mes ¿per qué los aucellets
no veuben la llum del dia
y fugen esporuguits
si senten sorolladissa?
Es que hi troban á faltar
lo volguer de mans amigas;
es que per terra han caygut
dotze rústicas hermitas
y 'ls hermitans han fugit,
com aucella espahordida
que 'l temporal li ha esqueixat

la branqueta ahont hi nía;
lo temporal es lo temps
que tot lo que fa capgira,
l' aucellet es l' hermitá,
que dalt d' una roca ardida,
propera del cel blavós
lo seu niuhet hi bastía,
per poguer aprop del cel
y de la Verge Maria
elevant son prech á Deu,
cantantne montserratinas
y avans de pòndres lo sol
resar la Salve Regina.
Germans aucells y hermitans
en comunitat vivían
y mentres uns van cantant
enciseras melodías
los altres, pregant á Deu,
son feble cos mortifican;
lo llibre que van resar
sols per resar serviría;
sols lo llibre de resar
y la natura estudían,
que es lo llibre més sublim
y plé de més poesia.
A sos peus veuhén la mar;
montanyas que, de petites,
ab lo pla 's van confonent
y allá d' allá fins oviran
pichs de terra, que ab la mar
y ab lo cel se confondrían,
sí, daurats pe'ls raigs del sol,
no pareixessen tres islas.
La vista giran arreu,
també la ciutat oviran;
quan oviran la ciutat
ben prest reculan la vista.
Un núvol de folls recorts
que ve del mon los capfica;
sos ulls se 'ls han tornat rius

que dintre seu no hi cabían,
son rius que ofegant son cor
pels ulls y galdas relliscan.
Los aucells, al veure aixó,
ja paran sa cantadissa
y en llur espatlla enfilats
los fan festivas joguinas
y no marxan de prop seu
sense rebre una carícia,
no marxan del seu costat
sens tornarlos l'alegría.
En l'hortet dels hermitans
cap bestioleta s'hi cría:
los aucells se'n guardan prou
de que ni una n'hi visca;
per xó á l'hora de menjar
ja voltejan per l'hermita;
en la má dels hermitans
engrunas de pa hi pessigan;
beuhen en son mateix got
y per distréurels, refilan
tonadas que 'ls serafins
per sentirlas, baixarían.
Quan los austers hermitans,
ja rendits per la fatiga,
lo seu cap entre sas mans,
per adormirse, reclinan,
no reparan que 'ls aucells
encar están per l'hermita
y al deixondirs l'endemá
troban, seyent en llur sina
qualque aucella que ab lo cap
sota l'ala, está adormida.

Fins avuy los aucellets
en la montanya refilan;
mes, per resar tots plegats
aquells hermitans voldrían;
per xó en mitj de l'espessor
de las brancas hi refilan,

no trobant ja per peixals
lo voler de mans amigas
y s' amagan esverats
si senten que algú los crida;
per xó á voltas sa cansó
es una cansó anyorívola;
per xó troban á faltar
d' aquells varons las caricias,
com anyoran al roser
las papallonas senzillas,
com las rosas del roser
á la rosada fresquívola.

J. ALCOVERRO Y CARÓS

GOIGS DEL COR DE MARÍA

Estrella de nostre dia,
jardí de nostres amors:
Cor purissim de Maria,
convertiu als pecadors.

Terra verge no llaurada
que rosá l' Esperit Sant,
ab tan célica rosada
¡quines flors hi naxerán!
La primera que hi floría,
terra y cel umple d' olors:
Cor purissim de Maria,
convertiu als pecadors.

Sou del cel la via bella
per ahon baxá 'l bon Deu,
repujant després per ella
ab qui vulga ser fill seu.
Oh del cel hermosa via,
volém ser tots viadors:
Cor purissim de Maria,
convertiu als pecadors.

Lo vostre Cor, Verge Mare,
del bon Jesús fou lo brés,
hon lo bressá l' Etern Pare
del amor dels dos cor prés.
Vos vetlláu, quan ell somnía,
lo somni de sos amors:
Cor puríssim de Maria,
convertiu als pecadors.

Arca sou de la aliansa,
que guardáu la vera lley:
Astre hermós de la esperansa,
domicili del gran Rey.
Puig real soberanía
Vos teniu en tots los cors:
Cor puríssim de Maria,
convertiu als pecadors.

De vostre Fill les memories
en aqueix Cor les guardáu,
rosari de vostres glories
que en vostra celda passáu.
Repasar jo ab Vos voldria
vostres glories y dolors:
Cor puríssim de Maria,
convertiu als pecadors.

Set espases vos coronan,
set espases de pecat,
¡Quína paga, oh mare, os donan
vostres fills que heu tant amat!
¡Jo també os claví la mía
fentvos Mare de dolors!
Cor puríssim de Maria,
convertiu als pecadors.

Vos sou la Escola divina
hon la ciencia del cel
rajá com l' or de la mina,
com de la bresca la mel.

Sol hermós sempre al mitj dia,
difundiú vostres clarors:
Cor puríssim de Maria,
convertiu als pecadors.

Del de Jesús es la Albada
vostre Cor hermós y bell,
d'aqueix cel mística Entrada,
d'aqueix temble rich Cancell.
En lo vostre principiá
lo gran riu dels seus amors
sa riuhada de dolsors:
Cor puríssim de Maria,
convertiu als pecadors.

JACINTO VERDAGUER, PBRE.

CAPOLLS Y FLORS

(VALENCIÁ)

Colometa perduda, un altra volta
torna, torna á la llar;
desde que vas per les montanyes solta,
que ja no saps cantar.
Torna altra volta, torna, colometa.
¡Així poguera jo
tornar, perdent ma llibertat completa,
á m' antiga presó!

. * *

I xen del boscage ombriu
cants alegres, remor d' ales;
¡cal·leu! porque fan son niu
les tórtoles y les guales.

. * *

De clavells y gèsmils y mare-selves
tens lo balcó florit;
quant aguaytes, separa les cortines;
vulch mirar dins.
Que de segur en ta polida cambra
florixen á milers
les asutcenens, los rosers, los lleris,
y tu, en mitg de ells.

* *

No ha besat enjamay ses galtes fresques
ni el vent que passa suau;
com les abelles fan la mel en bresques,
ella té tots los llabis ensucrats.
Sols una volta, que del camp venía,
lo front orlat de flors de taronger,
per tastar la dolsor de la ambrosía
una tórtola viuda que tenía,
li vá donar un bes.

* *

Lo lleri pur y blau naix vora l' aygua,
y humil s' aixeca al cel;
del tarquim y lo fanch que té á ses plantes
¡gracies á Deu! res pren.

* *

Jo tinch una escala
que té tres grahons,
per ella me munte
al cim del Tabor,
y veig entre nubols
y boyres y foch,
la image adorada
de Nostre Senyor.
La Fe, es eixa escala,
mos fills, los grahons.

* *

S' acosta la primavera;
 l' armeler está ja en flor;
 lo junch, que creix en la riera,
 omplintse vá de verdor.
 Fins la pomera esmortida
 que la tempestat tronjá,
 té una rameta florida,
 la darrera que farà.

*
 * *

L' anell de ma mare
 lo porte en lo dit;
 lo nom de mon pare
 en lo front escrit.

*
 * *

Lo taronger, estén ses verdes fulles
 per ton antich casal;
 y quant la nit s' acosta y tú 't despulles
 cubrix ton finestral.
 Van á dormir en ses nyervudes branques,
 els aucellets á estols;
 y en sa soca fan niu colomes blanques,
 merles y verderols..
 Quant ix lo sol, esclata la rialla
 d' aussells y teuladins;
 te veuhen com te vistes, y tot calla,
 tots á vóret van dins.

*
 * *

Fil blanch y fil negre,
 fil vert y daurat;
 ¡així es la madeixa
 de la humanitat!

*
 * *

D' angunia ferida
y al peu de la Creu,
se troba esmortida
la Mare de Deu.
Passa l' oroneta
piulant y piulant,
y 's posa, ¡pobreta!
damunt l' arbre sant.
La Verge amorosa,
mirant tant d' amor,
son mantell li posa
banyat per lo plor.
D' ensá l' oroneta
du 'l negre mantell,
y va endoladeta
plorant per lo cel.

* *

Un estel brilla en lo cel
y ma filla diu que 'l vol;
per agafarli un estel,
millor li agafara 'l sol.

* *

¡Qué rondalla més graciosa!
¡Qué rondalla més bonica!
Eren tres filles d' un rey,
d' un rey de la Palestina.
A la major, l' apeilaven
ab lo grat mon de Justicia;
A la mitjana, li dien
Ignocencia y Sensitiva;
y á la més xica de totes,
Modestia y Sabiduría.
Si poguera jo casarme
ab les tres me casaría.
¡Qué rondalla més graciosa!
¡Qué rondalla més bonica!

* *

Endevina endevinalla:
 (Ja escomensa la rialla.)
 No te rigues tu, Leonor.
 Es una flor molt modesta,
 que s' amaga en la floresta:
 ¿Quín es lo nom d' eixa flor?
 —La flor qu' així viu y es cría,
 sense saber res, diría
 que es la violeta humil.
 —No, Leonor, pera 'l poeta
 no sols es la violeta,
 eres tú, flor del gesmil.

* * *

Cabellets negres
 cabellets rosos,
 mirars alegres,
 alés flayrosos.
 ¡Dolsa fillada!
 Estes espines,
 cóm no les tornes
 en roses fines!

* * *

Enfonza sos arrels la forta alzina
 entre 'ls durs pedernals;
 lo roseret punjós, la rosa fina
 cría per los marjals.
 Pero no per asó lo temps que passa
 deixa de fer camí;
 l' alzina 's corca, lo roser s' en passa.
 Tot té principi y fí!

* * *

Del plá á la serra,
hi há sols un vol:
les aus que munten
ja ho saben prou.
Lo que no saben
molts ignorants,
es que sense ales
no 's pot volar!

*
* *

En lo capsal del meu llit
tinch una Mare de Deu;
quant me gite per la nit
fas la senyal de la creu.
Ma filleta més volguda
me mira y també se senya.
El eixemple, ¡cóm ajuda,
cóm ajuda, y quánt ensenya!

*
* *

Pugen amunt los brots nous de la parra
que fa el vi vell;
y l' eura carinyosa al tronch s' agarra
y s' enmarida ab ell.
Quant vinga la tardor, rahimets dolsos
tindrém, si así vením.
Jo els culliré y adornaré tos polsos
de pámpols y rahims.

*
* *

Deixa á la inquieta font que vaja al riu;
deixa que 'l riu llauger vaja á la mar;
quant vullguen, com l' aucell, tornar al niu
¡ja no podrán tornar!

SANT FELIU

PREMIADA AB UN ACCÉSSIT EN LO CERTAMEN DEL CENTRE CATALÁ
VILAFRANQUÍ DEL ANY 1893.

Com voladora oreneta
que travessa l'ample mar,
vers la costa de Girona
una barca va lliscant.
No te velas que l'empenyen,
ni timó per governar
y navega tan lleugera,
que als aucells deixa en detrás.
Una creu tant sols s' aixeca,
en la popa de la nau,
que ab sos brassos y la soca
de timó y de rems li fa.
Girona de lluny l'ovira
y assenyala nau mercant,
y á esperarla en la riera
surten richs mercadejants.

Bon punt salta 'l Patró en terra,
¡bon Deu quin mercadejar!
Una joia inestimable
lo barquer, los ha mostrat,

que en lo mon no te parella,
ni n' han vista cap d' igual.
Te de creu la bella forma,
d' olivera es lo brancam
y en l' extrem de cada punta
un rubí porta encastat.
Los parla d' un Deu fet home
per salvar al mon ingrát,
que per veure als fills que anyora
al cim d' ella s' en pujá.
Los conta, que ab una llansa
lo seu Cor fou traspasat,
d' hont los Sagraments surtiren
com set fonts medicinals.
Los parla d' una altra vida,
que no deu finir jamay;
d' una pena interminable
y una gloria celestial.
Quan son parlament acaba,
ja 'l rodejan los soldats;
quan ha dit l' última lletra
ja es lligat de peus y mans.

En foscas presons l' enterran
que umple 'l cel de claretat
y hont los ángels del empiri
lo festejan ab sos cants.
Quan Rufí sab eixa nova,
l' ha fet dur á son palau,
com al esparver la tortra,
com al llop terrible 'l xay.
Un encenser d' or li entrega,
perque adori á son deu fals;
mes Feliu, lo llansa en terra,
trencantlo ab las sevas mans.
No tem, no, las amenassas
d' aquell president malvat,
que per ell ne son promesas,
son mel per son paladar.
Al Deu verdader confessa,

lo Senyor dels cristians,
Criador de Cel y terra,
que ha sigut, es y será.
Quan Rufí l' acaba d' ourer,
de son setí s' ha aixecat
treyent pels ulls, á guspíras,
l' odi que crema en son cap.
Ab cadenas l' engrillona,
y en un pal lo fa lligar,
arrancantli, ab claus encesos,
trossos de sa propia carn.
Sas nafres ab foch li crema:
mes de res son odi val,
puig com més sa pena aumenta
més creix la forsa del Sant.
Dintre 'l mar, que ab forsa oneja,
fa tirarlo, cap per vall,
mes las ayguas s' amanseixen,
al tocar la seva sanch.
Bressolantlo entre sas onas,
terra en dintre l' han tornat,
com nevada flor de lothus,
que ha caygut de son brancám.
Cada clot de sas feridas,
una rosa s' ha tornat:
ab la toya d' eixas rosas,
la corona, Deu li fá.
Al tocar de nou en terra,
Rufí, les hi vol robar;
mes com son flors de la gloria,
rosé' y flors Deu s' ha entornat.
Lo perfúm que escampan ellas,
dona vida á nous cristians,
compradors d' aquella joya,
que Feliu los ha portat.

ANGEL GARRIGA. PBRE.

BRINDIS

Entorn d'aquesta taula
la patria havém de llohar,
la patria que anyoransa
ne té de son passat.

La patria que un jorn era
felís y lliure, y gran;
tant lliure com cap altra
ho haja sigut may.

Per nostra patria aymada
brindém com fills lleals,
per nostra Catalunya
brindém ab lo cap alt.

Brindém per los galáicos,
brindém per los euskars,
brindém per tots los pobles,
en sufriment germans,

que 'l centralisme ofega
ab son tunest dogal;
brindém perque se veja
un dia rescatats.

Per la infelís Espanya
be prou que brindarán
los que supervos, cegos,
la deixan sense sanch.

Un jorn, quan Deu ho vulga,
gratíssim nos será
brindar, sens servilisme,
per nostra patria gran.

Lo jorn que la justícia
arreu vejám brillar,
lo jorn que tingan vida
las patrias naturals.

Llavors veurá la Espanya
sos fills agermanats;
llavors las regións totes
lo que han sigut serán.

Llavors no tindrà posta
lo sol de la igualtat;
llavors será la Espanya
un poble de gegants.

J. C.

* *

Pagesets y pagesetas,
l' aureneta fà xiu, xiu;
pagesets y pagesetas,
l' aureneta ha eixit del niu.
En son petit bech hi porta
una rosa y un clavell,
la rosa es pera la Verge,
y 'l clavell pel Jesuset.
—Cóm te diuhen?

—Cor de llágrimas.

—Ahont te 'n vás?

—Al cel d' un vol.

—Qué 't falta?

—Companya hermosa.

—Qué li donarás?

—Amor.

—Oh, aureneta benhaurada,
ab tú vola lo cor meu,
que en la terra tot es pena
y sols hi ha goig en lo cel!...

* *

A la voreta del mar
d' amor plora una donsellà;
per retratar sa hermosura
las onas sos peuhets besan.
A la voreta del mar
d' amor plora una donsellà..
y en mantell de blanca espuma
un angelet recull perlas!..

PERE MONTROY Y FONT

